מד: ר"ן אין בין המודר פרק רביעי נדרים רש"י

ודלמא אתי לעשורי מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור. דכיון דאמרת דכל שלשה ימים לא הוי הפקר לא מדאוריתא ולא מדרבנן ואמרינן ליה לדיתרום אתי להפקיר סבר המפקיר ודאי מדאוריתא הוי הפקר והפקר פטור מלאפרושי מיניה תרומה ומעשר אלא מדרבנן הוא דמחייבי לאפרושי מפני הרמאין ואתו לעשורי מן החיוב על הפטור דדלמא אית ליה עדין שאינו נקוב דחייב לעשורי מדרבנן ולא מדאוריתא דלא קריגא ביה היולא השדה[ב] ואמר אתי מדרבנן והאי מדרבנן ומפרש מהאי דהפקר אהאי עדין שאינו נקוב והתורה אמרה והרמותם ממנו[ג] מן החיוב על החיוב ולא מן הפטור על החיוב (ד) מפני שנראה כפודה תרומה כאדם זה שפודה הקדשו במעות ותרומה ומעשר אין להם פדיון לעולם הלכך אפילו מן החיוב לא אמרו לתרום אלא מן המוקף ומ"מ אם תרם מזה על זה שלא מן המוקף תרומה הואיל שזה וזה חייב הוא. ל"א אם תמרת דמכאן ואילך אין יכול לחזור בו דמדרבנן הוי הפקר אבל מדאוריתא לא הוי הפקר השתא נמי אתי מיניה תורמה ודאי מפקיר סבר אפילו מדאוריתא הוי הפקר והאי דמחייב תרומה ומעשר מדרבנן הוא ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. ע"א דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור דאם היו מתה כורן ג' של חיוב וחמשים של פטור והפרש מן החיוב על הפטור כור דהשתא מפקע ליה להוא כור מתורת חלה ואתי מיניה תורכא לעולם: לא אתי לידי תקלה **דאמרי ליה כי מעשרת מהאי הפקר מיניה וכיה: מיהיבי המפקיר אם כרמו ונשחר עמד וכלרו.** וזכה ביה אילמו עלמו: **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** דאלמא אפילו מן המעשר דכתיב בהו תעזוב יתירה דמשמע אפילו דהפקר חייב אבל במעשר דלא כתיב ביה תעזוב יתירא פטור מדאוריתא אבל מדרבנן חייב: **כשלמא לעולא.** דמוקים לברייתא דלעיל[ו] דקתני כל ג' ימים יכול לחזור בו דמדאוריתא הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה אבל רבנן הוא דאמרו דלא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים מפני הרמאין הא נמי דתני הכא פטור ממעשר והוי הפקר דאוריתא קאמר אבל מדרבנן חייב מפני הרמאין: **אלא לרש לקיש.** דאוקים לה לברייתא דלעיל[ו] אליבא דרבי יוסי דאמר ג' ימים לא הוי הפקר אפילו מדאוריתא[ג] דלאחר ג' ימים לא הוי הפקר אלא מדרבנן דגזרו שלא תשתכח תורת הפקר אמאי אם בארו למחר פטור מן המעשר האמר ר' יוסי דאפילו מדרבנן לא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים: **אמר לך ר"ל כי אמרי אנא לרבי יוסי.** אבל הך דקתני ונשחר השכים ובארו פטור מן המעשר[ד]: **רבנן היא.** דאמרי במתניתין נאלתר הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה:

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב דאמרי' ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה מיתיבי [ה] **אהמפקיר את כרמו ולשחר עמד ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפיאה ופטור מן המעשר בשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה אלא לריש לקיש אמאי פטור מן המעשר אמר לך כי אמרי אנא לר' יוסי הא רבנן היא איבעית**

דאי אמרינן הכי אתו למימר דכי לא חזר בו נמי וזכה בו אחר לא מהפקרא קא זכי דכיון דמקמי דליזכי ביה היה יכול מפקיר לחזור בו אלמא כרשותיה הוה קאי ומנמא שאין זה זוכה מן ההפקר אלא מקבל מתנה וקא סברי דמחייב במעשר ואתו לעשורי ממקום אחר עליו והוה ליה מן החיוב על הפטור וממנו על מקום אחר והוה ליה מן הפטור על החיוב להכי תקון שלשה ימים לא יהא יכול לחזור בו כי היכי דמדרבנן להוי הפקר: [ו] **אי הכי אפי' מיום ראשון להוי הפקר.** כלומר הוה לן לתקוני דאפי' מיום ראשון להוי הפקר מהאי טעמא גופיה ומ"ש תוך ג' מאחר ג'. ומפרקינן אמר רבה מפני הרמאין דמפקרין והדרין בהון כלומר שאפילו מתחלתן אינן מפקירין אלא כדי שיחזרו בהן ונמצא שאין הפקרן הפקר אלא הערמה בלבד ואליבא כל ג' העמידו דבריהם על דין תורה אבל לאחר ג' ליכא למיחש להכי כדפרישת לעיל. ואין ה"נ דהאי טעמא מפני הרמאין כי מוקמינן נמי ברים שמעתין ריש רבנן צריכין היה כדפרישת לעיל אלא דכיון דהשתא דייקא טפי ברישא כי היכי דאפשר לתיקום כרבי יוסי מפרש לה נמי להאי טעמא ואין ה"נ דכי היכי דצריכין היה לרבי יוסי כדי להעמידו על דין תורה צריכין היה נמי לרבנן לאפוקי מדין תורה ולתקוני: ופרכי' אבל דאוריתא לא הוי הפקר[ז] ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור. אמאן דאילך אילך אין יכול לחזור בו פריך דקאמר דהכי דמדינא לרבי יוסי יכול לחזור בו ולא הוי הפקר תקון רבנן דליהוי הפקר ובודאי שחייבוהו במעשר כיון דמדאוריתא לא הוי הפקר דהכי שהיו יכולים לפטרו "משום דהפקר ב"ד היה הפקר אפילו הכי לא באו חכמים להקל ולפטור מן המעשר מה שהוא חייב בו מן המורה וכיון שכן איכא למיחש דלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור דאמר זוכה זה ודאי כיון שזכוהו חכמים כמה שזכיתי הפקר גמור היה וחזרה לחידך מדינא לא כלום הוא וזה שחייבוהו במעשר אינו אלא מדבריהם מפני גזירת הרואין שמשמו חזרתו וחשבו שהיתה חזרה ואינה כלום שאינו כן היאך זכויי בהפקרו ואתי לעשורי מדבר זה שהוא סבור שיהא פטור על דבר אחר שהוא פטור מן הדין כגון תנין שנגלו בעלין שאינו נקוב וסבור הוא לליהוי תרוייהו מדרבנן וליתא דמאי דזכי ביה זוכה מדאוריתא אמיינ דכיון דמזכתו דמפקיר מהנית מדינא נמצא שאין זה זוכה מן ההפקר וכי מעשר מפירות הללו על אותן של עלין שאינו נקוב הוה ליה מעשר מן החיוב על הפטור. ובדין הוא דהוה מצי למיפרך דלמא אתי לעשורי מן הפטור על החיוב כלומר מפירות של עלין שאינו נקוב על זה ואחדא מגייהו נקט. ונמנמא דמפרקינן נמי מיפרקי כולהו פירכי דאמרי' כי מעשרת עשר מיניה וביה כלומר לא תעשר ממנו על מקום אחר ולא ממקום אחר עליו אלא עשר מיניה: **מיהיבי המפקיר אם כרמו ונשחר עמד ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** משום דאע"ג דהפקר פטור מכולהו וכדאמרי' בעלמא (שבת דף סח.) נשמר למעוטי הפקר אפי' הכי משום דבכולהו הני כתיב תעזוב יתירא מחייב בהו כל דהכא שהחזיק בו הוא עצמו והכי איתא בפ' הגחל (ב"ק לד.): **ופטור מן המעשר.** דכיון דלא כתיב במעשר תעזוב יתירא לא שנא הוא ולא שנא אחר פטור: **כשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה.** כלומר דאע"ג דתקון רבנן דתוך שלשה יכול לחזור בו וכיון שכן כי זכה בה הוא מחייב במעשר מדרבנן אפילו הכי כי אתיא הך אליבייהו שפיר דפטור דקאמר מדאוריתא קתני אבל מדרבנן אין הכי אפשר דתיתי אליבה דהא לרבי יוסי כיון דאמר דמפקיר יכול לחזור בו מדינא עד דאתי לרשות זוכה כשהשכים זה ובצרו אמאי פטור דכיון דלא פרש שהוא זוכה בו מן ההפקר נימא דמהדר קא הדר ביה ונמצא שמשלו בצר ולא מן ההפקר דהכי דקבירא ליה לרבי יוסי דאיהו נמי מצי זכי בתורת הפקר מהפקירא דנפשיה הני מילי כשפירש אבל כשבצר סתם כיון שבידו לחזור בו שלו הוא בוצר: **אמר לך כי אמרי אנא לרבי יוסי הא רבנן היא.** כלומר דהכי דאיתך בריתא מוקים לה כולה כרבי יוסי על כרחיך הא רבנן היא ולא רבי יוסי: איבעית

שאינו נקוב ומתכיל טבל לכהן או מעלין שאינו נקוב עליו ומנמא אוכל טבל ואם תאמר אתאי לא פריך ולימוס שמא יאכלנו בלא מעשר כיון שהוא פטור שהוא הפקר ומירץ רבינו נחמיאל דהא לא קשיא ליה דהכי דנעבור הפקר הוי לא גרע מלקט שכחה ופאה שעשאם גורן שהוקבעו למעשר ומסתמא עושה מהם גורן ואכל הפחות פריך לעשרן מעשם זה מדרבנן ולהך פירוש אפיקרשי דלרבי יוסי נמי פטור מן המעשר לגמרי משום דהפקר ב"ד היה הפקר איכא לפרס מתוך שהוא יודע שאינו הפקר אלא מדרבנן איכא למיחש שמא יעבר ממנו על עלין נקוב או מעלין נקוב עליו: **דאמרינן** ד"ה כי מעשרת עשר מיניה וביה. ויותר היה נחמיס בענין זה (ביצה) לחוש שמא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ויש ספרים נוסחין ולרבנן אפילו מיום ראשון לחזר הפקר לעולא דמוקי לה כרבנן מדינא נאלתר הוי הפקר אפילו מיום ראשון נמי מפני הרמאין כו' ונראין אבל מדאוריתא הוי הפקר ודלמא אתי לעשורי כו' כתוב שלשה הוא פטור שחייב במעשר מן התורה ויבא לעשר ממקום אחר עליו: **המפקיר בישבים ובצרו.** כלומר שחזר בו מן ההפקר ולא בתורת זכיה מן ההפקר ולאחר פירוש דלף בתורת זכיה חייב: **חייב בלקט שכחה ופאה.** ואע"ג דהפקר פטור מכל אלו כפ' הגחל [ז] (דף לד.) דכתיב תעזוב יתירא לחייב בהפקר כי האי ופטור מן המעשר כדין הפקר: **כשלמא לעולא.** דאוקי כריש דמדרבנן הך נמי כרבנן ופטור מן המעשר מדאוריתא אלא לר"ל דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי הך נמי כרבי יוסי הוא ואמאי פטור מן המעשר הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ודא"ת לרבי דעתה ונבלו בשם זכיה ומיפטר אפילו לר' יוסי דאמר משזכה בו כיון דאמר דמפקיר דמחייב לא מהני לחייב בהאי גיונא אלא היכא שחזר בו מהפקרו ולא בתורת זכיה ולא נהירא האי שנייא דלהיכא שחזר בו מהפקרו לא נרף קרא לרבי יוסי לחייב בלקט שכחה ופאה דאפילו במעשר נמי מיחייב ולמאי דפרישת לאפילו בתורת זכיה נמי מחייב ניחא: **כי אמרי אנא לרבי יוסי.** כי לא אפשר להעמיד הך בריתא אלא כרבי יוסי והך רבנן היא:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ה מהלכי מתנות עניים הלי' ט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ודלמא וכו' ולא מן הפטור על החיוב ולא מן החיוב על הפטור מפני שנראה וכו' מורכא הס"ד ואח"כ מ"ה לעולם וכו' הפקר עשר מיניה וביה: (ב) ד"ה ופטור וכו' בהני עפי': (ג) ד"ה אלא וכו' ולאחר ג' ימים: (ד) ד"ה אמר לך וד"ה רבנן הד"א:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה ופרבנן. משום דהשתר בו'. רש לעין ממתני' דפאה רפ"ה:

תוספות

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור. לפר"ת דתוך שלשה לא הוי הפקר ולעולא פריך דמוקי לה כרבנן דאמרי לעיל דמדאוריתא הוי הפקר ומדרבנן הוא חייב במעשר וכן כתיפא עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו ואם כן אתי לעשורי מן החיוב על הפטור אבל לפרי"י פריך לתרוייהו כיון דמדאוריתא הוי הפקר ו) ומעשר מיניה וביה: **המפקיר בישבים ובצרו חייב בפרט ובעוללות כו' ופטור מן המעשר.** דכתיב וגם הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יגלה זה שידו ודרך שדין וכפיעות נמי דרשינן דפטור מן המעשר דכתיב ואכלו אביונו עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטור אף אדם אוכל ופטור ואיכא למימר תרוייהו נריכי אבל נלקט חייב משום דכתיב תעזוב יתירא כדאיתא בפרק הגחל קמא (דף לד.) וקסבר דהא דתני הכי בריתא המפקיר שדהו תני בריתא המפקיר כרמו לא רבנן לא ר' יוסי ולהכי פריך בשלמא לעולא רבנן קתני לה דפטור דקאמר מדאוריתא הוא ומדרבנן הוא חייב אלא ר"ש בן לקיש דמוקי הך לעולא כרבי יוסי והך נמי כר' יוסי אמאי פטור מן המעשר ולפר"ת ניחא דהשתא מן התורה לעולא אמר דלא הוי הפקר אע"ג דאין רמאותו ניכר הכא דעבד רמאות ניכר דהשכים ובצרו לא כל שכן שיהיה חייב במעשר ואמאי פטור אבל נפר"י קשה מאי פריך דהא אמר לעיל לר' יוסי נמי מדאוריתא הוי הפקר ה"נ נימא הכי דהכי פריך כיון דאמר לעיל קודם שאינו רמאותו דנטלו חכמים דבר תורה ותייטיהו במעשר וכל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון מחיה טעם רצו לאמר מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו ויבא הדבר לידי איסור דאוריתא לאכול דבר שאינו מתוקן הכא דרמאותו ניכר יש לו לאסור מן התורה ומשני מי סברת דרבי יוסי היא רבנן היא דאמרי דלא הוי הפקר מפני הרמאין וא"ת אם כן לרבנן ליהוי חייב כיון דרמאותו ניכר וי"ל דהם מקילין לינצור טפי מרבי יוסי דאמר לעיל היכא דזכה אחר הוי הפקר מדרבנן ולרבי יוסי אינו כן ואם איתא לרבי יוסי נמי הוי הפקר:

מסורת הש"ס

ו) תולין קלד: תמורה ו. ב"ק מז. ולד. נדה נח. ב) [דכרים יד], ג) [במדבר יח], ד) [ויקרא כג], ה) [ויקרא יט], ו) [ע"ש], ז) [שם], ח) [שיך עוד לע"ש], ט) [ע"כ שיך לע"ש], י) בדפו"י הגי' ומעשר דמעשר מיניה וביה, כ) נ"ל קמא.

מוסף רש"י

כי מעשרת. מזה ההפקר, יפי' שלא לצמח אמור רבנן שלא יחזור בו, מיהו אם חזר בו חייב במעשר מן התורה (ראה"ה בשמו). **המפקיר את כרמו ולשחר עמד ובצרו.** קודם שיבאו עניים לבצרו שחכו ההפקר אם היו קודמין לעניים (ב"ק צד.). **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** דאע"ג דהפקר פטור מכולם, דכתיב תרלך שדך וכרמך, מהני תעזוב יתירא למעוטי כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור, ואע"ג שפטור מן המעשר, יוכל הני כתיב תעזוב יתירא, בקדושים תהיו כתיב כרמך לא תעלל ופרט כו', ובמשנה תורה כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל, וכן לא תפאר אחריך דהייט פרט, תפאר לשון קבריר, ופאה נמי מהכא משמע, דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין קלא.) שלא הטול בפאתרמו ממנו, שכתב כתיב בשמעה תורה לא תטול לקחתו וגו' ובאילן כתיב לא תפאר אחריך ואמר מר (שם) אחריך זו שכחה, ולא כמי למיהדר ומיכתב כאילן לגר ליתום, אלא לא תפאר אחריך ואנא ידענא דלעניים הוא דלאשכחן בעמרים (ב"ק צד. וכע"ז שם כח. ותמורה ו. ונדה נא.). **ופטור מן המעשר.** דלא כתיב ביה תעזוב יתירא (ב"ק כח. וצד. ותמורה ו.).

הדרן עלך אין בין המודר

פירוש הרא"ש

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'. דכיון דאמרת מדאוריתא לא הוי הפקר אלא משכחה תורת הפקר אבל מדאוריתא לא הוי הפקר ניחוש דלמא אתי לעשורי מיניה על עדין שאינו נקוב ומתכיל טבל לכהן אי מעלין שאינו נקוב עליו ומנמא אוכל טבל ואם תאמר אתאי לא פריך ולימוס שמא יאכלנו בלא מעשר כיון שהוא פטור דכיון דאמרת דמדאוריתא הוי הפקר ומירץ רבינו נחמיאל דהא לא קשיא ליה דהכי דנעבור הפקר הוי לא גרע מלקט שכחה ופאה שעשאם גורן שהוקבעו למעשר ומסתמא עושה מהם גורן ואכל הפחות פריך לעשרן מעשם זה מדרבנן ולהך פירוש אפיקרשי דלרבי יוסי נמי פטור מן המעשר לגמרי משום דהפקר ב"ד היה הפקר איכא לפרס מתוך שהוא יודע שאינו הפקר אלא מדרבנן איכא למיחש שמא יעבר ממנו על עדין נקוב או מעלין נקוב עליו: **דאמרינן** ד"ה כי מעשרת עשר מיניה וביה. ויותר היה נחמיס בענין זה (ביצה) לחוש שמא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ויש ספרים נוסחין ולרבנן אפילו מיום ראשון לחזר הפקר לעולא דמוקי לה כרבנן מדינא נאלתר הוי הפקר אפילו מיום ראשון נמי מפני הרמאין כו' ונראין אבל מדאוריתא הוי הפקר ודלמא אתי לעשורי כו' כתוב שלשה הוא פטור שחייב במעשר מן התורה ויבא לעשר ממקום אחר עליו: **המפקיר בישבים ובצרו.**

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com